

рити застарілі професійні та особисті установки (програми, алгоритми діяльності) на установки, що відповідають сучасності, змінам суспільно-політичного, економічного та духовного життя народу; розвиваюча — забезпечує різnobічний та гармонійний розвиток особистості в процесі післядипломної освіти; комунікативна — полягає у наданні педагогам можливості різнопланового спілкування з колегами, науковцями, практиками, державними і політичними діячами, представниками культури та мислецтв, просто цікавими людьми; стимулююча — забезпечує зростання освітніх потреб педагогів, іхнього прагнення до знань, творчого пошуку, розширення свого кругозору, плідної самоосвітньої та саморозвиваючої діяльності.

Осмислення функцій у вимірі особистісного підходу до післядипломної освіти педагогічних працівників дає можливість нового бачення тенденцій розвитку та перспектив реформування останньої.

Сучасна післядипломна освіта перестає бути цариною діяльності тільки професійних викладачів у межах державних освітніх установ. Все більший інтерес викликають оригінальні форми навчання, досвідчені й творчі практики, неординарні особистості. Проведення авторських і проблемних курсів, тематичних семінарів, круглих столів та дискусійних клубів дає іноді такий масивний поштовх розвиткові кваліфікаційного рівня фахівця, який принаймні не поступається, якщо не перевищує, традиційному навчанню на курсах підвищення кваліфікації.

Так, уже кілька років поряд із обласними інститутами удосконалення вчителів діють маріупольський та львівський методичні центри, які проводять цікаві, змістовні курси і семінари з актуальних проблем навчання та виховання. Створюється подібний центр і у місті Макіївці.

Творчо працюючий педагог, який опікується своїм професійним рівнем, набуває право свободи вибору післядипломної освіти. В Україні складаються умови для реалізації такого права. Помітнішими стають тенденції перетворення системи післядипломної освіти на своєрідну галузь розвитку та вдovolenня освітніх потреб дипломованих педагогічних працівників. Це вимагає суттєвих, якісних змін у змісті, формах, методах та її організації, активного підключення ринкових механізмів, справжньої конкурентоспроможності, орієнтації на особистість та її запити. Такий шлях складний, але він зможе реально підняти вітчизняну систему післядипломної освіти педагогів до рівня сучасної, по-справжньому гуманної та демократичної.

Список літератури

1. Краевский В. В. Повышение квалификации педагогических кадров // Педагогика. — 1992. — № 7-8.
2. Крисюк С. В. Післядипломна освіта педагогічних кадрів: реалії і перспективи // Освіта і управління. — 1997. — № 1.
3. Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку. — К. : МАУП, 1994.
4. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти: Навчальний посібник. — К. : Центр «Магістр-С» Творчої спілки вчителів України, 1996.
5. Последипломное образование: потребности, проблемы, тенденции: Об. науч. тр. — М. : НИИВО, 1992.

Рибалка Л. В., аспірант
(Черкаський державний університет)

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ

Демократична держава є запорукою демократизації освіти, спрямованої у завтрашній день України. Логічним вивом відносин держави та освіти сьогодні є відносини держави та особистості. Саме тому увага до світу особистості стає ознакою розвитку сучасного суспільства.

У цілому весь спектр питань, над розв'язанням яких працює педагогічна думка є відображенням комплексної розробки проблем формування особистості учня, студента як громадянина України, носія соціально ціннісних особистісних якостей. Розв'язання цієї проблеми значною мірою залежить від формування готовності майбутніх вчителів до професійної діяльності в умовах переходу від традиційної до особистісно орієнтованої освіти. Теоретичною основою такого переходу став розвиток гуманістичних тенденцій у світовій педагогічній та психологічній науці у 80-х роках нашого соліття (Фрам, Олпорт, Келлі, Роджерс). Загально визнаним представником гуманістичної теорії особистості став Абрахам Маслоу. Він вважав, що сама сутність людини веде її в напрямку особистісного розвитку, творчого розквіту. Людина є творцем власного життя, вільно обираючи стиль і шляхи розвитку (5; 481). Відповідно до цих тенденцій значна кількість

навчальних закладів США перейшла до педагогічних технологій особистісно орієнтованої освіти.

Неважаючи на авторитарний дух школи та нормативно-охоронну виховну систему радянського періоду, і в нашій країні виникли і розвивались, впливаючи на масову практику, осередки гуманістичної педагогічної культури. Прикладом можуть бути філософсько-педагогічні погляди В. О. Сухомлинського. Адже виховання він розумів як процес творення щастя кожного вихованця. Довіра до учня, навчання без спонукання, підштовхування, виховання без покарання, співробітництво дітей і дорослих, творча праця, внутрішня свобода, можливість вибору вчинку, лінії поведінки, способу життя і відповідальність за свій вибір — це далеко не повний перелік гуманістичних принципів, що були в основі педагогічної системи В. О. Сухомлинського і свідчать про її особистісну спрямованість.

Таким чином, гуманістичний напрямок, орієнтований на всебічний розвиток кожної особистості, має теоретичне та практичне підґрунття не тільки в світовій, а і в українській педагогічній науці.

Аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що перехід від традиційної до особистісно орієнтованої освіти можна здійснити шляхом розробки та апробації нових педагогічних технологій, які прискорять перехід від пояснення до розуміння, від монологу до діалогу, від соціального контролю до розвитку, від управління до самоуправління. К. В. Бондаревська вважає, що ключовими словами в характеристиці таких технологій повинні бути слова «допомога», «підтримка» по відношенню до особистості, повага до її самобутності, її власного «я», розуміння того, що у будь-якому віці у людини є честь і гідність, здатність мислити і творити (1; 15).

Сьогодні виникла об'єктивна необхідність створення якісно нової моделі освіти. Однією з умов вирішення цієї проблеми є рішучий поворот від масового «валового» навчання до індивідуального. В процесі розвитку педагогічної науки індивідуалізація навчання пройшла кілька етапів. Сучасний етап теоретичного і практичного втілення індивідуалізації процесу навчання в нових умовах можна назвати етапом звільнення від ідеологізації та політизації процесу навчання і філософського розуміння суті людини і особистості, природи і розвитку (С. У. Гончаренко, В. М. Володько, С. Ю. Ніколаєва).

Узагальнення досвіду роботи викладачів і експериментальне викладання іноземної мови дозволяють визначити механізм

реалізації індивідуалізації навчання в навчально-виховному процесі і формуванні в ньому системних знань з іноземної мови на немовних факультетах. Ми прийшли до висновку, що механізм індивідуалізації навчання складається з таких компонентів: діагностичний, організаційний, управлінський. Зупинимось на кожному з даних компонентів.

Діагностичний — передбачає визначення індивідуальних особливостей студентів, що обумовлює успішність навчальної діяльності і забезпечує творчий розвиток особливостей. Організація індивідуалізованого навчання передбачає попереднє психолого-педагогічне діагностування. Тому на початковому етапі роботи ми проводимо тестування студентів для вивчення їх індивідуально-психологічних особливостей. Ми розділяємо погляди тих дослідників, які підходять комплексно до вивчення особливості студента, в залежності від мети дослідження, теоретичних обґрунтувань, позиції автора (4; 5).

Організаційний — зміст цього компоненту в розробці особливої організації процесу навчання, коли студент є не тільки об'єктом педагогічного впливу, а і активним суб'єктом взаємопов'язаної високорезультативної діяльності, тобто на зміну «суб'єкт-об'єктним» приходить «суб'єкт-суб'єктні» відносини. (2; 63).

Узагальнюючи теоретичний матеріал з проблеми індивідуалізації навчання, керуючись діагностичними дослідженнями, ми обираємо певні види індивідуалізації (мотивуюча, навчаюча, розвиваюча, формуюча) та визначаємо їх співвідношення в організації процесу навчання (4; 5). На основі видів індивідуалізації визначаємо організацію навчальної діяльності з поступовим зростанням частки самостійності студентів. Здійснюючи педагогічне керівництво процесом учіння, викладач створює орієнтовну основу дій, надає допомогу студентам: дозує завдання, регулює кількість необхідного для їх виконання часу, знайомить з прийомами самостійної праці, самоконтролю, самооцінки. Від студента чекаємо особливих дій: постановку мети діяльності, з'ясування навчальних задач, знання і планування навчальних дій, аналіз одержаних результатів та оцінки своєї діяльності. Саме така взаємодія викладача та студентів забезпечує розвиток «суб'єкт-суб'єктних» відносин, коли індивідуалізація стає організацією такої системи взаємодії між учасниками процесу навчання, при якій найбільш повно використовуються індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи подальшого розумового розвитку і гармонійного вдосконалення особистісної структури, відбувається пошук

засобів, які б компенсували наявні недоліки і сприяли б формуванню індивідуального, творчого стилю діяльності майбутнього педагога (3; 69).

Організація навчального процесу визначає принципи управління навчальною діяльністю.

Управління (третій компонент механізму реалізації індивідуалізації навчання) — це створення викладачем орієнтовної основи, корекції дій студентів у процесі формування готовності до професійної діяльності майбутнього вчителя.

До ряду основних умов управління індивідуалізованим навчанням ми перш за все відносимо: раціональний відбір навчального матеріалу; розкриття перед студентами суспільної цінності і особистого значення матеріалу, що вивчається; встановлення психологічного контакту між викладачем і студентами; створення творчої атмосфери співробітництва, яка включає авторитетність, експлуатацію пам'яті і нерозумну схему контролю і оцінки «знаєш — не знаєш».

Таким чином, на основі реалізації механізму індивідуалізації навчання на рівні з іншими методами і прийомами організації пізнавальної діяльності ми прагнемо створити такі умови, які б стимулювали самостійну пізнавальну діяльність кожного студента, виховували такі якості як творчість, ініціативність, дослідницький стиль діяльності, культуру пошуку і праці та уміння творчо використати набуте в процесі професійної діяльності в перехідний період від традиційної до особистісно орієнтованої освіти.

Список літератури

1. Бондаревская Е. В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования // Педагогика. М. 1997, №4.
2. Володко В. М. Нормативне забезпечення індивідуалізації процесу навчання // Педагогіка і психологія. Київ, 1996, №1.
3. Гончаренко С. У., Володко В. М. Проблеми індивідуалізації процесу навчання // Педагогіка і психологія. Київ, 1995, №1.
4. Николаева С. Ю. Индивидуализация процесса обучения иностранному языку в языковом педагогическом вузге // Іноземні мови. Київ, 1996, №3.
5. Хъелл Л., Зиглер Д. Теория личности. Петербург, 1997.

О. П. Сердюк, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і психології
Національного економічного університету

ЗАКОНИ УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАТИВНИМ ПРОЦЕСОМ ЯК ЗАСОБИ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Реформування суспільного життя в країні має на меті удосконалення його способу і носить багатоцільовий характер. Реформатори прагнуть зростання добробуту народів і кожної людини зокрема, розвитку промисловості, підвищення ефективності людської праці, покращення обробки матеріалів, поглиблення теоретичних знань, розвитку літератури, мистецтва, домагаючись єдності матеріального, соціального і морального прогресу. Усвідомлюється безплідність спроб виховання особистості «на замовлення суспільства», тому що характер наявних у суспільстві зв'язків завжди перебував у тісній відповідності зі структурою потреб людей і з типом тих актів поведінки, котрі вони використовують для задоволення потреб.

Перед сучасними керівниками навчально-виховного процесу повсякчас постає проблема винайдення шляхів самосоціалізації учасників навчальних занять, способів соціалізації особистістю себе самої, і обмовлення таким чином соціалізації суспільства.

Базою навчально-виховного процесу є наука. Ідеальну навчальну модель науки можна уявити у вигляді безперервного ланцюжка методологічних елементів: модель — алгоритм — програма. В комунікативному процесі навчальних занять довкола кожного з методологічних елементів «модель — алгоритм — програма» розробляються пізнавальні прийоми формування і подання інформації: опис — пояснення — передбачення — обґрунтuvання.

Потреба в реальній зміні світу задовольняється лише практикою, що являє собою таку взаємодію суб'єкту з об'єктом, яка перебуває поза свідомістю суб'єкта. Тим часом потреба в ідеальній зміні об'єкту перебуває у пізнанні, себто такій взаємодії суб'єкту з об'єктом, що відбувається у лоні свідомості суб'єкта. Зв'язок поміж суб'єктом і об'єктом здійснюється через взаємодетермінацію і самодетермінацію.

Самодетермінація являє собою системну детермінацію, у якій складові частини одночасно і детермінують систему, і детерміновані системою. Системна детермінація складається з взаємодетермінації елементів системи, елементів і структури, структури і функцій, функцій і елементів, системи та її інтегративних властивостей (атрибутивів).